

Domján, a pávás

BETONNAL IS DOLGOZOTT — SZOROZAT A SZÖVÉS
TÖRTÉNETÉRŐL

Domján József háza — New York mellett, a Tuxedó Parkban — 1970 júniusában leégett. A pusztulás teljes volt: az akkor hatvanhárom éves művész gazdag fa-metszet- és szőnyeggyűjteménye elpusztult. „Semmi nem maradt, csupán a hit és az önbizalom: van erőm és elszántságom, tovább kell folytatnom” — mondta Domján, és munkához látott. De most nem a fával kezdett dolgozni, szőnyeget sem tervezett. Új műfajt hódított a maga számára: az építészetet.

Fa és papír helyett egy időre a betont választotta formálандó anyagául. Maga tervezte és építette föl az új házat, amelyben él, dolgozik, s amely maga is művészi alkotásként szerepel már a szakajtóban, Peter Serenyi — a Domján-ház című tanulmány szerzője — írja róla: „Tervének egyik érdekessége, hogy a ház minden oldalról más formájú. Ennek következtében egyszerre klasszikus és nem-klasszikus hangulatú. Tisztasága, a szerkezet méltósága különböző változatokban testesíti meg a művész számára oly kedves mediterrán hagyományt.”

BÚJTATOTT VONÁSOK

A Domján-ház vendége mit lát ebből? Érzékeli a szimmetria és az aszimmetria ellentétét, harmónia és feszültség váltakozását. Megcsodálja a lakószoba és a műterem arányait, kívülről pedig az első percekben meglepő, azután mind közelebb kompozícióit. Az 1971—72-ben épült ház „magyar vonatkozásai” nem harsányak, inkább bújtatottak. Mégsem nehéz felismerni a dunántúli parasztházainkra emlékeztető íveket, feljárókat, látvány- és szerkezeti elemeket. A meszelt fehér falak helyett azonban beton világít, jelezve, hogy mindaz, ami régi, korunk és a művész térformáló igényeihez hasonlóva segített itt otthon teremteni.

„Magyar Hírek”
1975
June 21.

FESTÉK NEMES ANYAGBÓL

Domján József zárkózottan él, társaságba nem jár, távol tartja magát mindenféle közéleti eseménytől. Csak a munka izgatja, napi tizenkét-tizennégy órát dolgozik.

— *Hogyan készül a fametszet?*

A kérdésre, amelyet az elmúlt húsz évben tucatnyi nyelven, több százszor lettek fel, Domján nem szívesen felel. Húszperces filmre hivatkozik, mondván, hogy ebből — habár 1963-ban készült, tehát már idejét múlta — mindent megtudhatok. Válaszom: nem ismerem, sőt nem is lesz módom megismerni ezt a filmet.

— *Úgy dolgozom — mondja ezután —, mint a középkori mesterek. Festékről is, papírról is magam gondoskodom. Hogy is bírhatnék a készen vásárolható festékekben? Hiszen azokat profitra gyártják. Rossz anyagból, olcsó kötőanyagokkal készülnek, nekem pedig tiszta, nemes anyagra van szükségem, mivelhogy nem kontár vagyok, hanem művész. Jó receptjeim vannak, ezek szerint keverem a festékeimet. A részletekről nem beszélhetek, mert úgy járhatnék, mint a papírral.*

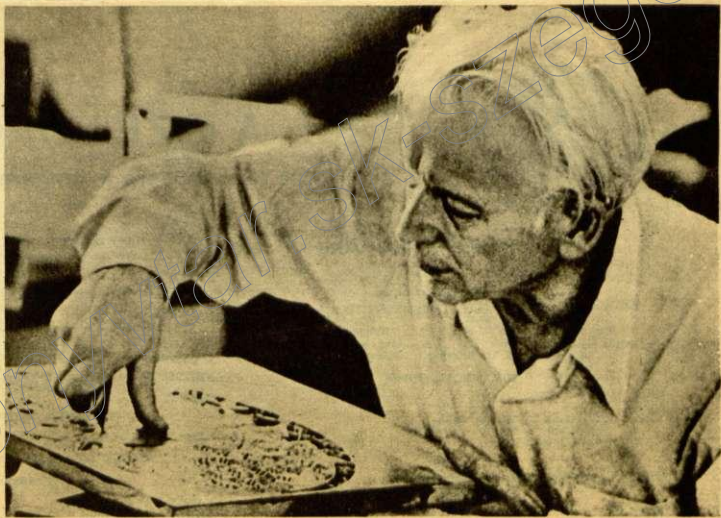
— *???*

— Minden évben tartok néhány előadást különböző egyetemeken. Ezek olyan műhelyvallomások. Egy alkalommal elárultam, milyen különleges papírt használok, sőt azt is, hogy a ritka minőséget hol lehet kapni. Két hét múlva megyek a kereskedőhöz, kérem az esedékes kétezer ív papírt. Nézem a számlát: ötször annyi, mint addig, éveken keresztül. Mi történt? Hallgatóim megrohanták a papírkereskedőt, aki — nagy hasznot szimatolván — szemérmelenül felemelte az árát.

— *Mit mondott még az egyetemistáknak?*

— Arról beszéltem nekik, hogy a népek művészete egy-gyökerű. Aki érti az alkotások nyelvét, örömmel és gyönyörűséggel figyeli meg a közös vonásokat. Lehet a motívum erdélyi vagy norvég, matyó vagy

Domján József

Novóttá Ferenc reprodukciója

indián, eszkimó vagy dél-amerikai, van benne valami, ami a természet és a lélek közös nyelvéből ered. Engem most már az érdekel legjobban, hogyan lehet ezt a kö-zöset a mai művészetben, nosztalgia és utánczás nélkül elevenen tartani. Egyik lehetőség talán a virágportré, a másik a kifejezés szinte végtelen skáláját adó páva-motívum. Ez Domján-jelkép lett, legalább is Amerikában, ahol engem pávas Domján-nak neveznek.

SZÖNYEG- ÉS CSILLAGDÍSZ

Átmegyünk a műterembe. Metszetek a falon, albumok, katalógusok az asztalon. Itt van például Ruth Laurene verses-könyve. A költőnő a Domjánról forgatott rövidfilm hatására írt egy versciklust. Elküldte a Tuxedo parkbeli házba. A mű-vésznek megtetszett, szívesen illusztrálta. Ez a közös könyv története. Mellette díszes kötet: Domján gobelinművészetéről, az ő tervei nyomán Franciaországban készülő szőnyegekről.

A cikkek és kritikák gyűjteményében japán szöveg épp úgy található, mint spa-

nyol, olasz, német vagy magyar. Kiállítá-saira emlékeztetnek, és a múzeumokra, amelyek állandó gyűjteményük számára vásároltak Domján mestertől. Ilyen intéz-mény többek között a New York-i Metro-politan Museum, a párizsi Bibliotheque National, a bécsi Albertina, a budapesti Szépművészeti Múzeum, a stockholmi Nemzeti Múzeum és a modern művészetek tokiói gyűjteménye.

— Most mi készül?

— Mindig többfelét csinálók. Pávát és virágot, csillagdíszát és tematikus sorozatot. Feleségem tanulmányt írt a szövés törté-netéről. A mesterség és a művészet histó-riáját be is szeretné mutatni. Könyvtárak-ba kellett volna járni anyagot gyűjteni. Egyszerűbb volt metszeteket csinálni.

— Magyarország?

— Szívesen küldök anyagot egy hazai kiállításához. Az a gondolat is foglalkoztat, hogy elkezdjük egy sárospataki gyűjtemény, az állandó hazai Domján-kiállítás terve-zését.

Dersi Tamás

(Megjelent az Esti Hírlap 1975. január 29-i számában.)

